

---

## ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕВФЕМІЗМІВ У АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

---

Погоріла А. І.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-554-9-28>

### ВСТУП

Людство постійно розвивається та піддається змінам. Нерозривно з розвитком суспільства відбуваються і зміни не лише у життєдіяльності, соціальній активності, а й у спілкуванні. Мова не є стійким явищем, а суспільним феноменом, який відображає суспільні зміни та швидко розвивається. Відповідно у мові відбувається зміни на лексичному, граматичному, семантичному та комунікативному рівнях. Мова немов живий організм піддається постійним змінам, що відображають сутність суспільного буття, вона адаптується до вимог часу, змінюється завдяки трансформаціям, які відбуваються на певних історичних етапах розвитку людства, і, відповідно, зміни лексичного складу мови є провідним предметом дослідження мовознавців. Шляхи збагачення лексичного складу мови та джерел, які допомагають розширити її словниковий склад є цариною зацікавлення та ґрунтового аналізу мовознавців. Одним з відображень мовних явищ лінгвістичного та історичного розвитку мови є евфемізми, що є лексичним компонентом мови.

Безперечно поява евфемізмів у мовленні зумовлена численними чинниками, зокрема, соціальним статусом мовців, опосередкованості мовленнєвого оточення (офіційного, ділового, товариського тощо) та нормами і правилами соціальної взаємодії. Люди взаємодіють одне з одним безпосередньо та опосередковано зокрема, за допомогою засобів масової інформації, які окреслюють медійний та політичний дискурс. Виловлювання політиків, висвітлення руслу подій медійними засобами охоплюють явища, висвітлення яких може мати негативний вплив на адресата. Для того щоб приховати, завуалювати негативізм певних суспільних явищ (політичного, суспільного, релігійного характеру) використовують евфемізми.

## 1. Лінгвістичний аспект дослідження евфемізмів

Мовознавці розглядають евфемізми як явища вторинної номінації понять, які у своїй сутності володіють значною семантичною позитивністю та використовуються з метою пом'якшеного, толерантнішого завуальованого окреслення понять, які можуть своєю прямолінійністю негативно окреслювати явища буття та бути образливими і несприйнятними для адресата.

Предметом дослідження когорті вітчизняних та зарубіжних мовознавців є евфемізми, проте не існує уніфікованої дефініції даного лексичного явища. Українська дослідниця В. Великорода<sup>1</sup> досліджує евфемізми та розглядає їх як одиниці вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовуються для заміни прямих найменувань, вживання яких із соціально чи психологічно зумовлених причин вважається небажаним. Дослідниця вказує, що сучасні евфемізми, що функціонують у таких сферах, як реклама, політика, медицина тощо, не завжди виступають заміниками грубих чи образливих слів. Денотат цих одиниць не завжди має різко негативне забарвлення, а причини їх використання мовцями є набагато ширшими, ніж вважалося раніше. Обґрунтування такого підходу до трактування евфемізму полягає в тому, що у політичному дискурсі евфемізми застосовуються не лише з етичних міркувань, ввічливості чи з метою уникнення табу, але й слугують інструментом приховування небажаних явищ або дій, які є несприйнятними з погляду політики.

Зарубіжна дослідниця Р. Рада, у своїх наукових працях визначає що евфемізм – це «соціально зумовлена форма висловлювання, яка пом'якшуюче формулює аморально сприйнятий аспект слова чи поняття»<sup>2</sup>. У «Словнику української мови» евфемізм трактується як «слово чи вираз, яким заміняють у мові грубе, непристойне, з неприємним емоціональним забарвленням слово; заміна грубих, непристойних, неприємних і т. ін. слів іншими словами»<sup>3</sup>. Водночас, І. Мілева у своїх дослідженнях наголошує, що основною функцією евфемізмів є функція ввічливості, яка полягає в уникненні використання некультурних або неприйнятних слів<sup>4</sup>.

Аналіз наукових джерел дозволяє виокремити основну функцію евфемізмів, яка полягає у приховуванні або завуальовуванні явищ, що

---

<sup>1</sup> Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2007. 268 с.

<sup>2</sup> Rada, Roberta. Tabus und Euphemismen in der deutschen Gegenwartssprache: mit besonderer Berücksichtigung der Eigenschaften von Euphemismen / Roberta Rada. Budapest: Akad. Kiadó, 2001. S.65.

<sup>3</sup> Мілева І.В. Евфемізація і дисфемізація у фразеотворенні говірок сходу України: дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / І.В. Мілева. – Луганськ, 2005. С. 45.

<sup>4</sup> Там само. С.135.

отримують негативну оцінку в суспільній свідомості. Це сприяє пом'якшенню або замаскуванню заборонених чи табуйованих понять, що обумовлено низкою соціально-політичних, історико-культурних, релігійних, етичних і естетичних факторів.

Лінгвістичний підхід до аналізу евфемізмів дозволяє поділити їх на дві категорії: евфемізми значення та евфемізми форми. Проведення структурно-семантичного аналізу цих мовних одиниць уможливорює визначення їх специфічних рис на фонетичному, лексичному та синтаксичному рівнях мови.

М. Постатнік стверджує, що евфемізми володіють значним маніпулятивним потенціалом, який зумовлений наступними факторами:

- евфемізми приховують справжню сутність явища за рахунок створення нейтральної чи позитивної конотації;

- реципієнт зазвичай не встигає виділити евфемізми з контексту та осмислити їх, оскільки інформаційний потік під час промов політиків ускладнює та призупиняє його об'єктивну оцінку;

- для того, щоб присвоїти слову статус евфемізму, необхідно зрозуміти, який саме референт прихований за цим словом; якщо адресат через певні причини не може зробити це, то евфемізм так і залишиться нерозпізнаним;

- незначна частина реципієнтів знайома з явищем евфемії (філологи, журналісти)<sup>5</sup>.

Кількість евфемізмів постійно змінюється і це явище відбувається не випадково. За це відповідають два основні правила: закон Грехема та закон послідовності. Закон Грехема можна підсумувати таким чином: негативне значення чи асоціації слів витісняють позитивні значення<sup>6</sup>. Закон Грехема, що регулює евфемістичний принцип, визначається як закон послідовності. Він передбачає, що коли евфемізм починає асоціюватися з негативним значенням слова, яке він завуальовує, то мовці прагнуть уникати його використання. У таких випадках виникає потреба створення нового евфемізму з більш позитивною конотацією. Цей процес може тривати далі, формуючи так звані евфемістичні ланцюги.

Закон послідовності, що сприяє виникненню цих ланцюгів або синонімічних груп евфемізмів для позначення певних понять, з одного боку, збагачує словниковий склад мови, а з іншого – спричиняє

---

<sup>5</sup> Постатнік М. М. Евфемізми, причини їх виникнення, особливості вживання та перекладу (на матеріалі німецької мови) / М. М. Постатнік, А. М. Свирид // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету : Відп. за вип. Л.П. Валенкевич. Суми : СумДУ, 2015. Ч. 2. С. 14–15.

<sup>6</sup> Українська мова : енциклопедія / ред. рада: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін., 2-ге вид., Київ : «Укр. енцикл.», 2004. С. 5.

накопичення значного обсягу пасивної лексики. Основними джерелами поповнення евфемістичного словника є запозичення з нейтральної лексики, іншомовні слова, а також неологізми<sup>7</sup>.

Х. Роусон розділяє евфемізми на 2 великі групи: позитивні та негативні. Позитивні примножують і перебільшують якості предмета, при цьому об'єкт евфемізації стає більш благородним і значимим, ніж він є насправді. Негативні евфемізми навпаки применшують якості об'єкта евфемізації, вони є захисними за своєю природою (захищають людей від називання предметів, які вони не бажають згадувати). До цієї групи відносяться давні евфемізми, які виникли замість табу для називання імен богів та надприродних сил, імен померлих<sup>8</sup>.

Ще одним критерієм класифікації евфемізмів є рівень свідомості їх використання. Згідно з цим критерієм, Х. Роусон поділяє евфемізми на свідомі та несвідомі. Несвідомі евфемізми – це слова, які спочатку виникли як евфемізми, але їх етимологічне походження вже не усвідомлюється сучасними носіями мови. У свою чергу, свідомі евфемізми використовуються мовцями цілеспрямовано, наприклад, для уникнення образи чи незручності під час спілкування.

Процес творення евфемізмів охоплює різні рівні мовної системи, зокрема лексичний, семантичний, фонетичний, словотвірний і стилістичний, що зумовлює різноманітність способів їх формування. Однією з перших дослідниць, яка систематизувала ці способи, була Ж. Варбот. Вона запропонувала класифікацію, до якої увійшли такі методи, як заміна за допомогою запозичень, описових виразів, визначень, узагальнювальних назв, займенників тощо.

Шість способів творення евфемістичних заміників виділяє О. Тараненко: а) перифрази; б) утворення слів з іншою мотивацією, іншою внутрішньою формою, а нових значень слів через асоціацію за суміжністю, подібністю або протилежністю: метонімія, метафора, антифраза; в) заміна слова іншим, семантично пов'язаним: синонімом чи словом з близьким значенням, антонімом і взагалі словом з протилежним значенням; г) заміна назви предмета, явища лише вказівкою на них (використання вказівних та неозначених займенників і займенникових прислівників; г) еліпсис; д) видозміна звукової форми слова, компонентного складу словосполучення<sup>9</sup>.

К. Кантур зазначає, що процес евфемізації у конкретній комунікативній ситуації визначається взаємодією низки чинників, серед яких: особливості адресанта та адресата, рівень «мовної

---

<sup>7</sup> Rowson H.A. Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk. New York, 2002. S. 3

<sup>8</sup> Там само. S.13.

<sup>9</sup> Українська мова : енциклопедія / ред. рада: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін., 2-ге вид., Київ : «Укр. енцикл.», 2004. С. 168.

компетенції» учасників спілкування, референтна ситуація, тема бесіди та соціальна дистанція між комунікантами. Чим більш формальним є спілкування і чим більша соціальна дистанція між його учасниками, тим вища ймовірність використання евфемізмів.

Сучасні лінгвісти класифікують евфемізми як одиниці вторинної номінації, які мають позитивну конотацію та слугують для заміщення слів чи виразів, використання яких у соціальному чи психологічному контексті є небажаним. Евфемізми часто звучать необразливо чи альтернативно, адже мовці свідомо намагаються завуалювати неприємні або табуйовані висловлювання.

Аналіз евфемізмів, зафіксованих у словниках, засобах масової інформації, політичному дискурсі та художній літературі, дозволяє виділити такі функціонально-прагматичні групи:

1. **Загальновживані евфемізми:** слова-табу, які широко використовуються у суспільстві, хоча про їх значення відкрито не говорять (наприклад: *the Almighty, the Eternal* – Бог; *Eastern substances, E* – наркотики).

2. **Політичні евфемізми:** утворюються з метою дотримання етикету, уникнення дискримінації чи образливого ставлення до співрозмовника (наприклад: *inconvenienced, otherly abled* – інвалід; *mailperson* – листоноша; *sanitation engineer* – сміттяр).

3. **Арготичні евфемізми:** використовуються в межах вузьких соціальних груп, включають табуйовані слова, що спрямовані на прагматичний вплив на слухача або обмеження розуміння поза межами групи (наприклад: *therapeutic misadventure, diagnostic misadventure of the highest magnitude* – смерть).

Функціонування евфемізмів є складним, багатограним, схильним до змін явищем. Отже, евфемізм це слово або вираз, що використовується на позначення іншого поняття, яке є некоректним, недозволеним або небажаним, з метою уникнення найменування того явища, що може викликати негативні емоції у мовця або адресата, а також для того щоб завуалювати, замаскувати суть явища.

Основна функція евфемізмів – здатність пом'якшувати сильну реакцію, спричинену чимось неприємним, страшним. У сучасній англійській мові евфемізм здебільшого базується на деяких соціально-етичних стандартах поведінки, моральному такті та етикеті, на бажанні не нашкодити почуттям інших людей.

## 2. Евфемізми політичного дискурсу

У кожному суспільстві існують етичні норми та правила, яких необхідно дотримуватися, саме тому людина має остерігатися вживання певних виразів та мовних висловлювань, адже вони можуть

звучати образливо для певних адресатів. Використання евфемізмів пов'язане з бажанням уникнення грубих та непристойних висловів, які не допускаються встановленими порядками та нормами поведінки суспільства.

Найчастіше евфемізми використовуються в дипломатії. Більшість комунікативних проблем, з якими стикаються дипломати та політики, не можуть бути вирішені лише прямими значеннями. Роль евфемізму в політиці полягає в тому, щоб надати слову чинності.

Політичний евфемізм – різновид евфемізму, який є складним мовним, соціальним і когнітивним явищем із трьома основними аспектами: соціокультурним, прагматичним і лінгвістичним.

Можна сказати, що це особливий набір евфемізмів, які використовуються в політичній комунікації для заміни слів, які на певному історичному етапі суспільного розвитку вважаються політичними табу, щоб уникнути всіх слів, які можуть викликати негативні оцінки. Або ображати почуття об'єктів політичної комунікації та свідомо впливати на громадську думку.

Американські мовознавці Девід та Роджер Джонсон окреслюють поняття «політичний дискурс» як «формальний обмін аргументованими думками щодо вибору аргументованих варіантів за допомогою яких вирішиться соціальна проблема»<sup>10</sup>. Грузинські дослідники Н. Кірвалідзе та Н. Самнідзе вважають за необхідне створення нової дисципліни – політичної лінгвістики, яка має на меті «дослідження не лише думок та дій, але й політичної мови як невід'ємної частини цього процесу»<sup>11</sup>. Дослідження політичного дискурсу не обмежується аналізом особливостей політичних текстів, дебатів. Дослідників цікавлять мовні засоби за допомогою яких політики впливають на думку громадськості та здійснюють контроль над нею. Розділяємо бачення О. Герус, що «в межах англomовного політичного дискурсу текст політичної промови – найефективніший вид публічного виступу серед інших жанрів (урядові обговорення, парламентські дебати, створення партійних програм тощо)»<sup>12</sup>. Промову дослідники вважають інструментом для повідомлення та поширення інформації політичним діячем з метою отримання підтримки у адресата і, здійснюється за допомогою маніпуляцій, а саме широкого використання евфемізмів.

---

<sup>10</sup> Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2000). Civil political discourse in a democracy: The contribution of psychology. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 6(4). P. 317.

<sup>11</sup> Kirvalidze N., Samnidze N. (2016) Political discourse as a subject of interdisciplinary studies. *Journal of Teaching and Education*. № 5. P. 162.

<sup>12</sup> Герус О.С., Кулик А.В. Особливості функціонування евфемізмів та сленгізмів у сучасному англomовному дискурсі. Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2018. Том 29(68). N 4. С. 32.

В науковій літературі відсутнє загальноприйняте окреслення поняття «політичний евфемізм». О. Януш було здійснено ґрунтовний аналіз явища евфемії у суспільно-політичній лексиці. За твердженням науковця «політичні евфемізми утворюються на базі різних національно-негативних характеристик денотата; вибір характеристики залежить від прагматичної мети. Неоднозначість, неоднаковість значень висловів мови політики пояснюється існуванням різних ідеологій»<sup>13</sup>.

Політичні евфемізми у науковій літературі дослідниками окреслюються маскувальною функцією, яка приховує реальність до невпізнання, що, відповідно спотворює дійсність. Соціальний устрій суспільства, моральні норми, накладають обмеження на використання певних слів та словосполучень, які можуть нести образливе чи принижуюче значення, тому мовець здійснює евфемістичну заміну, щоб толерантно донести думку до адресата. Промови політичних діячів рясніють евфемістичними висловлюваннями спрямованими на позитивне, некритичне сприйняття аудиторією адресатів.

Серед розмаїття класифікацій функцій евфемізмів складно обрати лише одну з них під час здійснення дослідження. Дотримуємося класифікації В.Великороди, яка виокремлює елевативну, конспіративну, дистортивну, вуалітивну, кооперативну та превентивну функції<sup>14</sup> евфемізмів.

Елевативна функція (від англ. elevate – підносити, піднімати) являє собою своєрідне перебільшення явищ дійсності, гіперболізацію реальності.

Конспіративна (від англ. conspire – приховувати, конспірувати) – має на меті перешкодження сприйманню інформації реципієнтами, які не належать до визначеної соціальної групи населення. Дистортивна (від англ. distort – спотворювати, викривляти) – слугує для видозміни інформації під час донесення її до свідомості адресатів.

Вуалітивна функція (від англ. veil – вуалювати, приховувати) необхідна в політичному дискурсі для прикрашання чи приховання небажаних явищ реального життя.

Кооперативна функція (від англ. cooperate – взаємодіяти, співпрацювати) передбачає ухилення від будь-якого виду дискримінації для врегулювання суспільства.

Превентивна ж (від англ. prevent – запобігати, уникати) використовується політичним діячем для уникнення вживання

---

<sup>13</sup> Януш О.Б. Евфемізми та інші види семантичних зрушень у суспільно-політичній лексиці і фразеології. Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. 2009. Вип. 45. С. 143.

<sup>14</sup> Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2007. С. 28.

табуйованої лексики на позначення смерті, воєнних дій, секс-меншин, статевого акту, хворіб тощо.

Роль політики в житті суспільства стає все більш значущою та веде до виникнення великої кількості значущих одиниць мовлення, які завуальовують, пом'якшують, а іноді і маскують чи й приховують факти, що відображають суспільну дійсність. Як і сама політика в житті суспільства, політичні евфемізми володіють серйозним характером, тому підміна фактів у цій сфері є досить небезпечним явищем. Загально-прийняті та відомі пересічному мовцю евфемізми потребують нових одиниць найменування, що можна продемонструвати на прикладі заміників семантичного поля спотворення чи приховування інформації: дієслово *to lie*, що евфемізується сполуками *to contain something*, *to misspeak*, *to prevaricate*, *to stretch the truth*, *to withhold information*, *to massage something*, в політичних колах більше прийнято вживати під прикриттям евфемізмів-неологізмів *to be less than candid*, *to be economical with the truth*; іменники *terminological inexactitude* та *categorical inaccuracy* є політичними заміниками загально-вживаних евфемізмів *fib*, *fiction*, *misrepresentation*, *misstatement*, субститутів іменника *lie* (брехня).

У промовах сучасних англomовних політиків один евфемізм може виконувати лише одну або й декілька функцій одночасно.

Проаналізувавши промови Б.Джонсона у руслі останніх подій в Україні<sup>15</sup>, знаходимо наступні приклади евфемістичних висловлювань. Війну в Україні політик неодноразово називає *onslaught*. Зокрема у своїй промові-зверненні до Британського уряду Б.Джонсон чотири рази використовує евфемізм *onslaught* (напад у значенні незаконних військових дій). Повторення – виразний засіб, що використовується мовцем в стані емоційної напруги, стресу. Виражається в повторенні смислових слів, зокрема політик називає військову агресію *hideous and barbaric venture* (огидна та варварська затія), *squalid venture* (вбога затія), *assault* (напад), *war of choice and war of aggression* (війна вибору та війна агресії), *Putin's Playbook of subversion and aggression* (путінська п'єса спрямована на підлив діяльності та агресії), *horror* (жахіття). Отже, політик підібрав 6 евфемізмів та евфемістичних висловлювань щоб окреслити злочинні дії проти України. Поняття громадяни окреслює через евфемізм *nationals*, маючи на увазі людей, що належать до певної країни *e.g. Melinda Simmons, continues to work with the Ukrainian authorities and to support British nationals. We will limit the amount of money that Russian nationals will be able to deposit in*

---

<sup>15</sup> Погоріла А. І. Евфемізми в політичному дискурсі (на матеріалі промови Бориса Джонсона) // Нова філологія. Збірник наукових праць. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Нова філологія. № 87. С. 57–61.

*their UK bank accounts*. Зосереджену увагу до стану справ в Україні політик висловлює евфемістичним висловлюванням – *nothing is off the table* (ніщо не впаде зі столу, у значенні ніщо не залишиться поза увагою). Не знехтував політик і явищем паралелізму, яке є частим явищем у промовах політиків. Паралелізм це повторення певних конструкцій у реченні. Такий приклад демонструє наступний фрагмент виступу: *we will continue on a remorseless mission to squeeze Russia from the global economy piece by piece, day by day and week by week*. У цьому прикладі присутнє повторення вислову з прийменником *by* як засобу потужного впливу на слухачів, а, також як засіб персуазивності (переконливості), який часто використовується в політичних промовах. Вважаємо зайвим здійснювати дослівний переклад оскільки він потребуватиме заміни окремих слів на більш прийнятні для українського суспільства, тобто відбудеться адаптація вихідного тексту не тільки до мовних норм, а й до усталених поглядів та мовних кліше у мові перекладу.

Брехливу риторику російської влади політик окреслює надзвичайним евфемізмом оціночної значущості *blizzard of lies* (дослівно хурделиця брехні), а саме використавши метафоричне порівняння, яке описує неймовірну кількість брехні, від якої стине кров ніби як під час хурделиці.

Військо в межах одного речення називає *military machine* і *force of arms* – ... *the House will realise the hard and heavy truth that we now live in a continent where an expansionist power, deploying one of the world's most formidable military machines is trying to redraw the map of Europe in blood, and conquer an independent state by force of arms...* Назвавши військо військовою машиною та силою зброї, політик наводить порівняння зі сталеву міцністю, незламністю війська.

Політичний дискурс є багатогранним явищем, який охоплює головні проблеми суспільства, сприяє формуванню сприйняття головних проблем соціальної та політичної дійсності. Політичний дискурс є активною площиною функціонування евфемізмів, ведення внутрішніх та зовнішніх політичних взаємин, дипломатії передбачає використання мовних засобів, що приховують негативне значення мовних одиниць і, відповідно, перетворюють значення мовлення на нейтральне, сприйнятливіше для адресата.

Евфемізми політичного дискурсу слугують лексичним інструментом висловлення політкоректного мовлення, сприйнятливого для розуміння та сприйняття адресатами. Політики свідомо використовують евфемізми у своїх політичних промовах, висловлюваннях з метою позитивного впливу на слухачів.

### 3. Евфемізми медійного дискурсу

Медійний дискурс виступає засобом масової комунікації, який забезпечує обмін інформацією між суб'єктами суспільства. За визначенням І. Печеранського, медійний дискурс охоплює взаємодію мовних, соціальних та культурних чинників, що формують зміст і характер комунікації в межах засобів масової інформації і є «націлений на формування громадської думки з приводу соціально значущого фрагмента соціального буття»<sup>16</sup>. Вчений вбачає медійний дискурс як «соціально-когнітивний і соціально-регулятивний механізм, який безпосередньо спрямований на соціальне самопізнання, так і на соціальне конструювання, а також на об'єктивацію і моделювання суспільної свідомості і громадської думки за допомогою виробництва, тиражування і регулярної доставки широкій аудиторії соціально значущих змістів і оцінок»<sup>17</sup>. У медійному дискурсі, орієнтованому на широку й різноманітну аудиторію, використання евфемізмів як ефективного інструменту маніпулятивно-інформативного впливу є абсолютно виправданим, відповідно до думки низки науковців. Евфемізми виконують важливу функцію маскування небажаної або чутливої інформації, що дозволяє зберегти позитивний імідж повідомлення або зменшити його потенційно негативний ефект. Крім того, вони сприяють наданню повідомленням певної експресивності, що дозволяє створити необхідний емоційний ефект, а також формують асоціативний ефект, який може викликати у читача або слухача відповідну реакцію. Завдяки завуальованому характеру значення таких виразів, адресати не завжди усвідомлюють прихований негативний зміст, який може бути закладений у самому повідомленні, що робить евфемізми ефективними засобами маніпуляції у комунікації.

У лінгвістиці явище евфемізації розглядається як складне та багатогранне мовне явище, в якому взаємодіють різні аспекти: лінгвістичний, соціальний та психологічний. Лінгвістичний аспект евфемізмів полягає в їх здатності замаскувати, завуальовувати явища, що в суспільній свідомості сприймаються негативно або є табуованими. У цьому контексті евфемізми сприяють маніпуляції сприйняттям інформації реципієнтом, оскільки створюється нейтральна або позитивна конотація, що дозволяє знизити або приховати реальний негативний зміст. Внаслідок цього реципієнт часто не здатний чітко виокремити евфемізм у контексті та осмислити його через надмірність

---

<sup>16</sup> Печеранський І. Сучасний медійний дискурс та роль у ньому журналістського розслідування // *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. 2018. Випуск 2. С. 25.

<sup>17</sup> Там само. С. 26.

інформації або через нездатність ідентифікувати табуований денотант, що значно ускладнює критичне сприйняття повідомлення.

Соціальний аспект процесу евфемізації є тісно пов'язаний із моральними та релігійними мотивами, через які предмети та явища, що мають негативне забарвлення або потенційно викликають суспільне осудження, замінюються більш прийнятними або нейтральними термінами. Це дозволяє зменшити негативний вплив таких понять на соціальну свідомість. Те, що викликає негативні емоції, такі як сором, відразу, страх чи зневагу, отримує нову номінацію, що дозволяє нейтралізувати ці емоції та пом'якшити висловлювання. Цей процес є відображенням психологічного аспекту евфемізації, оскільки він сприяє психологічному комфорту реципієнта та знижує емоційний тиск, пов'язаний з певними явищами чи подіями.

Евфемізми володіють значним маніпулятивним потенціалом, що обумовлюється кількома факторами:

1. Евфемізми здатні приховувати справжню сутність явища шляхом створення нейтральної або позитивної конотації, що змінює сприйняття реципієнтом обговорюваної теми або події, знижуючи її негативний ефект або підвищуючи її соціальну прийнятність.

2. Реципієнт часто не встигає виділити евфемізми з контексту та осмислити їх зміст, оскільки інформаційний потік, особливо під час промов політиків, може бути настільки інтенсивним та складним, що це ускладнює здатність критично оцінити надану інформацію, сприяючи прийняттю її без належного аналізу.

3. Для того, щоб присвоїти слову статус евфемізму, необхідно чітко розуміти, яке саме референтне явище чи концепт приховано за цим словом. Якщо адресат з якихось причин не може ідентифікувати цей прихований зміст, евфемізм не буде розпізнаний і його маніпулятивний ефект залишиться непоміченим.

4. Лише невелика частина реципієнтів, зокрема фахівці в галузі лінгвістики та журналістики, знайома з явищем евфемії, що обмежує здатність широкої аудиторії виявляти та аналізувати такі мовні структури, залишаючи їх неусвідомленими для більшості<sup>18</sup>.

І. Сковронська стверджує, що процес евфемізації тісно пов'язаний із процесом номінації, та виділяє його обов'язкові, найважливіші ознаки «пом'якшення, вуалізація, прикриття, приховування, натяк»<sup>19</sup>. Розвиток процесів евфемізації науковиця тлумачить «прагненням

---

<sup>18</sup> Постатнік М. М. Евфемізми, причини їх виникнення, особливості вживання та перекладу (на матеріалі німецької мови) : Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету. Суми : СумДУ, 2015. Ч. 2. С. 14–15.

<sup>19</sup> Сковронська І. Явище евфемізації у відображенні комунікативного принципу толерантності українців. С. 4.

людини до успішної комунікації, повсякчасним оцінюванням і переоцінюванням форм висловлювання, що виконують функцію імпліцитності негативної оцінки задля покращення спілкування»<sup>20</sup>.

Використання евфемізмів у медійному дискурсі сприяє зменшенню вживання образливої лексики, а також слів, що можуть формувати негативні стереотипи в свідомості аудиторії. Процес евфемізації охоплює всі сфери життєдіяльності людини, оскільки мова є основним інструментом комунікації в медійному середовищі. Водночас слово виступає важливим механізмом для створення евфемізмів, які мають подвійне значення, що дозволяє змінювати сприйняття певних явищ та подій. Завдяки використанню евфемізмів забезпечується ефективно спілкування між автором та адресатом, оскільки такі вирази допомагають уникати прямого та чутливого висловлювання.

Аналіз англомовного медійного дискурсу показує, що евфемізми займають домінуюче місце, особливо в контексті висвітлення військових дій. Наприклад, евфемізм *collateral damage* (смерть мирних жителів) використовується для того, щоб приховати негативний зміст ситуації, мінімізуючи емоційне сприйняття та надаючи висловлюванню нове морально-етичне забарвлення. Використання такого евфемізму дозволяє зменшити гостроту висловлювань, усуваючи негативні конотації і спрощуючи сприйняття складних та болісних реалій.

Мовне збагачення медійного дискурсу здійснюється завдяки процесу евфемізації, яка є багатогранною та включає в себе поняття, що непрямо й завуальовано виражають явища соціального буття. Однією з таких сфер є тема злочинності, де мовці намагаються замаскувати протиправні та незаконні дії, що є своєрідним засобом інстинктивного самозахисту. Наприклад, такі терміни, як *steal* (красти), часто замінюються більш нейтральними виразами, такими як *acquire* (приобретати), *alienate* (відчужувати), *deprive* (позбавляти), *obtain* (здобувати). Оскільки тематика злочинності часто включає жорстокі та моторошні дії, медійному дискурсу необхідно бути обережним у їхньому відображенні, щоб не шокувати адресата та не спонукати людей до наслідування злочинної поведінки.

Тематика делікатних питань, таких як стать, вік, хвороби чи смерть, також значною мірою піддається евфемізації. Мовці, навіть подаючи інформацію, прагнуть зменшити негативний вплив повідомлення на слухача чи читача. Так, для позначення поняття «смерть» існує велика кількість евфемістичних синонімів, таких як *die* (померти) – *pass away*

---

<sup>20</sup> Сковронська І. Явище евфемізації у відображенні комунікативного принципу толерантності українців. С. 4.

(покинути цей світ), *join the majority* (приєднатися до більшості), *depart in a better place* (покинути цей світ і перейти в краще місце) тощо.

Використання евфемізмів у медійному дискурсі знижує соціальну сприйнятливність до лексики, що може образити, поранити емоції чи порушити психологічну стійкість адресата. Таким чином, евфемізація охоплює всі сфери людського буття. Процес комунікації через медійний дискурс із використанням евфемізмів сприяє успішному спілкуванню, не завдаючи емоційного зранення.

Дослідження наукової літератури та англомовного медійного дискурсу показує, що основними способами евфемізації є: узагальнення, метафоризація, словотвір, запозичення та використання перифраз. Евфемізми найчастіше представлені у вигляді слово-сполучень, рідше – окремих лексем.

Отже, евфемізми є не тільки відображенням особливостей національної мовної картини світу, але й важливим інструментом комунікації. Погоджуємось з точкою зору І. Сковронської, яка визначає евфемізми як виразний стилістичний засіб, що дозволяє варіювати мову в залежності від різних умов, завуалювати та приховувати свої наміри за необхідності, уникати комунікативних конфліктів, що можуть виникнути під час безпосередньої взаємодії різних осіб, предметів та властивостей. Евфемізми також можуть виступати як промовисті художні засоби, що сприяють виразності мовлення, створюючи різноманітні смислові конотації.

Динаміка процесів евфемізації пояснюється прагненням людини до успішної комунікації, а також постійним оцінюванням та переоцінюванням форм висловлювання. Ці форми виконують функцію імпліцитності негативної оцінки, що сприяє покращенню спілкування та забезпечує його більш м'яке й делікатне сприйняття.

Проте, процес евфемізації, як один із способів дотримання соціально-моральних норм і слідування модернізаційно-глобалізаційним процесам, може за умови надмірного використання нівелювати основну мету функціонування медійного дискурсу. Це може призвести до втрати довіри з боку адресата до отриманої інформації, що знижує ефективність комунікації та не сприяє досягненню прагматичних цілей адресанта. Крім того, через створення психологічного комфорту між учасниками комунікативного акту частина повідомлення може залишатися прихованою під шаром евфемізмів або навіть бути перекрученою та недостовірною, що є негативним аспектом евфемізації.

Проведене дослідження розширює межі вивчення евфемістичних конструкцій та демонструє багатогранність і всебічність явища евфемії. Воно також підтверджує, що процес евфемізації мови триває,

і основним джерелом його виникнення є сучасний англomовний газетний дискурс.

Розділяємо погляд І. Печеранського стосовно медійного дискурсу, що це є «когнітивно-прагматичне середовище, що реалізує свою сутність за допомогою виробництва і трансляції на широку аудиторію оціночних смислів та ідеологем»<sup>21</sup>. У медійному дискурсі евфемізми, залежно від сфери їх застосування, можуть бути поділені на різні категорії, що охоплюють такі важливі та делікатні теми, як:

1. **Хвороби** – евфемізми, що використовуються для зменшення негативного впливу термінів, пов'язаних з важкими або смертельними захворюваннями.

2. **Смерть** – евфемізми, що замінюють прямі вислови про смерть, аби пом'якшити емоційний ефект на слухачів чи читачів.

3. **Вік** – терміни, що допомагають уникнути прямого згадування вікових характеристик, які можуть бути сприйняті як дискримінаційні.

4. **Стать** – евфемізми, що застосовуються для нейтралізації або делікатного відображення гендерних аспектів.

5. **Раса та етнос** – евфемізми, що використовуються для уникнення негативних або стереотипних оцінок, пов'язаних з расовими чи етнічними групами.

6. **Інтимні стосунки** – терміни, що застосовуються для позначення інтимних або сексуальних тем у більш м'якій чи непрямій формі.

7. **Фізичні та розумові вади** – евфемізми, що використовуються для опису фізичних та розумових обмежень, які можуть бути сприйняті як дискримінаційні чи образливі.

8. **Фізіологічні процеси і стани людського організму** – евфемізми, що замінюють терміни, пов'язані з природними процесами (наприклад, сечовипусканням, дефекацією тощо), аби уникнути грубих або неприємних асоціацій.

9. **Збройні конфлікти** – евфемізми, що використовуються для опису війни чи насильства більш нейтральним або пом'якшеним чином.

10. **Економічна нестабільність** – евфемізми, що допомагають уникнути використання термінів, що можуть викликати негативні емоції або відчуття тривоги щодо економічної ситуації.

11. **Професії** – терміни, що використовуються для опису професій або занять, які можуть бути сприйняті як неприємні або негативні.

---

<sup>21</sup> Печеранський І. Сучасний медійний дискурс та роль у ньому журналістського розслідування // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. 2018. Випуск 2. С. 26.

12. **Матеріальне становище** – евфемізми, що використовуються для позначення економічного статусу або фінансових труднощів, щоб уникнути стигматизації.

13. **Злочини і їх міри покарання** – евфемізми, що застосовуються для опису злочинів або покарань, щоб зменшити жорсткість або шокуючий ефект від конкретних термінів.

Це розмаїття сфер, у яких застосовуються евфемізми, свідчить про широкі можливості мовного інструментарію для пом'якшення або зміни сприйняття певних явищ у суспільстві.

## ВИСНОВКИ

Дана розвідка підтверджує, що евфемізми володіють значним функціонально-прагматичним потенціалом, збагачуючи синонімічний склад мови та сприяючи виникненню позитивних словесних конотацій. Їх застосування відіграє важливу роль у комунікаційному процесі, дозволяючи уникати непорозумінь у різних типах дискурсів – релігійному, політичному, медійному та інших. Використовуючи евфемізми, мовці мають можливість толерантно уникати конфліктних ситуацій і сприяти ефективному веденню міжособистісної комунікації, що є особливо важливим у сучасному світі, де взаємодія між людьми часто відбувається в умовах багатозначності та непорозумінь.

Основою творення евфемізмів є когнітивні процеси та міжконцептуальні зв'язки, завдяки яким формується розуміння таких мовних одиниць у сучасній англійській мові. Евфемізми виступають як засоби толерантного і пом'якшеного висловлювання, що дозволяє зберігати емоційну дистанцію і одночасно забезпечує ефективну комунікацію між учасниками дискурсу.

Особливу роль евфемізми відіграють у політичному дискурсі, де вони використовуються для м'якшення представлення неприємних або суперечливих фактів. Сучасні політичні події часто супроводжуються негативною інформацією, яку необхідно подати у такий спосіб, щоб уникнути різкого сприйняття та емоційних реакцій адресатів. У зв'язку з цим політичний дискурс все більше використовує евфемізми як інструмент для створення позитивних або нейтральних конотацій, що дозволяє знизити емоційну напругу та сформуванати більш прийнятну картину подій.

Важливо зазначити, що на сучасному етапі феномен евфемізмів все більше абстрагується від суто стилістичних функцій і починає виконувати роль маніпулятивного інструменту в політичній, соціальній та медійній сферах. Вони стають важливим засобом маніпулювання думкою, дозволяючи керувати сприйняттям інформації

та впливати на громадську думку через приховування або м'якшу подачу негативних фактів.

Використання евфемізмів в медійному дискурсі допомагає знизити соціальну сприйнятливість до використання образливої лексики, також перешкоджає рефлексивному застосуванню слів, які провокують закріплення негативних стереотипів у свідомості людей, та слугують покращенню позитивного мислетворення серед осіб різної статі, віку, національності, тощо. Серед чисельних функцій медійного дискурсу виокремлюємо приховування або завуальовування та пом'якшення неприємної для сприйняття адресатом інформації. Дана функція втілюється за допомогою використання евфемізмів, які замінюють неприємні висловлювання на більш ввічливі та толерантніші для сприйняття. Отже, евфемізми допомагають уникнути конфліктів в процесі і та міжособистісної взаємодії шляхом завуальовування певних фактів дійсності та суспільного життя.

## АНОТАЦІЯ

Розвідка присвячена детальному вивченню явища евфемізмів, їх ролі та функціям у мовному дискурсі. В роботі висвітлюються основні підходи до визначення поняття "евфемізм" у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці, що дозволяє окреслити різноманітність тлумачень та підходів до класифікації евфемізмів. Зокрема, аналізуються дефініції терміна «евфемізм», та виявляється відсутність єдиного загальноприйнятого визначення цього поняття в лінгвістичній науці, що свідчить про складність та багатогранність цього явища.

Встановлено важливість соціального аспекту вивчення евфемізмів, оскільки їх функціонування охоплює різні сфери соціального спілкування, включаючи молодіжне мовлення, політичний, медіальний, релігійний дискурс та інші соціальні контексти. Евфемізми використовуються як інструменти для пом'якшення комунікації, що дозволяє уникнути конфліктів, знизити емоційну напругу та сприяти досягненню більш ефективної комунікації.

Розглядаються шляхи творення евфемізмів, які можуть відбуватися на різних рівнях мови, включаючи лексичний, семантичний, фонетичний, словотвірний та стилістичний рівні. Це дозволяє глибше зрозуміти, як саме відбувається процес евфемізації в мовній системі.

Класифікація евфемізмів у роботі здійснюється за кількома критеріями: ступенем закріплення в системі мови, територіальним розповсюдженням та часовими характеристиками. Визначено, що евфемізми можна класифікувати за функціонально-прагматичними, дистрибутивними та лексико-семантичними принципами. Окремо виділено основні функції евфемізмів, серед яких: вуалітивна

(приховування негативних або табуйованих аспектів), кооперуюча (сприяння взаєморозумінню), превентивна (запобігання конфліктним ситуаціям), риторична (створення виразності у висловлюваннях), елевативна (підвищення соціального статусу або значення), конспіративна (переховування або маскування інформації) та дистортивна (спотворення значення для маніпуляції).

Матеріал для дослідження був зібраний із різних інтернет-ресурсів, що дозволило дібрати широкий спектр прикладів та класифікацій евфемізмів у сучасному мовному вжитку.

### Література

1. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. / Львівський національний ун-т ім. І. Франка. Львів, 2007. 268 с.

2. Герус О.С., Кулик А.В. Особливості функціонування евфемізмів та сленгізмів у сучасному англomовному дискурсі. Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2018. Том 29(68). N 4. С. 31–36.

3. Кантур К.О. Аналіз механізмів антропосемічної евфемізації // *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. Вип.66. С. 210–214.

4. Мілева І.В. Евфемізація і дисфемізація у фразеотворенні говірок сходу України : дис... канд. філол. наук : 10.02.01 / Луганський національний ун-т ім. Т. Шевченка, 2005. 235 с.

5. Печеранський І. Сучасний медійний дискурс та роль у ньому журналістського розслідування // *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. 2018. Випуск 2. С. 22–29.

6. Погоріла А. І. Евфемізми в політичному дискурсі (на матеріалі промови Бориса Джонсона) // *Нова філологія*. Збірник наукових праць. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Нова філологія. № 87. С. 57–61. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-87>

7. Погоріла А.І., Костецька Г.В. Лінгвістичний аспект дослідження евфемізмів / А.І. Погоріла // Scientific Collection «InterConf», (93): with the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference “Scientific Trends and Trends in the Context of Globalization” (December 21-22, 2021) at Umea, Sweden p.p.251–257.

8. Погоріла А.І. Способи творення та функції евфемізмів англійської мови // *Актуальні питання іноземної філології : наук. журн. / редкол. : І. П. Біскуп (гол. ред.) та ін. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2021. № 15. С. 86–90. <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15>*

9. Погоріла А.І. Функціонування евфемізмів у англomовному медійному дискурсі // Закарпатські філологічні студії : зб. наук. пр. / [ред. кол. : І.М. Зиморя (голов. ред.) та ін.]. Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 21. Т. 2. С. 100–104. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.2.20>

10. Постатнік М. М. Евфемізми, причини їх виникнення, особливості вживання та перекладу (на матеріалі німецької мови) : Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету. Суми : СумДУ, 2015. Ч. 2. С. 14–15.

11. Сковронська І. Явище евфемізації у відображенні комунікативного принципу толерантності українців : веб-сайт. URL: [http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2960/1/стаття%20Сковронська%20ЯВИЩЕ%20ЕВФЕМІЗАЦІЇ%20У%20ВІДОБРАЖЕННІ%20КОМУНІКАТИВНОГО%20ПРИНЦИПУ%20ТОЛЕРАНТНОСТІ%20УКРАЇНЦІВ.pdf\\_\\_](http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2960/1/стаття%20Сковронська%20ЯВИЩЕ%20ЕВФЕМІЗАЦІЇ%20У%20ВІДОБРАЖЕННІ%20КОМУНІКАТИВНОГО%20ПРИНЦИПУ%20ТОЛЕРАНТНОСТІ%20УКРАЇНЦІВ.pdf__) (дата звернення: 17.02.2022).

12. Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971. Академічний тлумачний словник (1970–1980) : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/> (дата звернення: 2.02.2022).

13. Ткачівська М.Р. Евфемізм або мовна дипломатія (на прикладі української мов). Прикарпатський вісник НТШ. 2016. № 2(34). С. 102–111.

14. Швечкова Ю. Політичні евфемізми як засіб реалізації комунікативних стратегій і тактик у політичному дискурсі (на матеріалі промов Терези Мей). Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 35, том 6, 2021. С.129–133.

15. Чорна Ю. Круті англійські слова і фрази з промови Бориса Джонсона про українців [Електронний ресурс]. URL: <https://cambridge.ua/uk/blog/kruti-anglijski-slova-i-frazi-z-promovi-borisa-dzhonsona-pro-ukrayincziv/> (дата звернення: 14.09.2022).

16. Януш О.Б. Евфемізми та інші види семантичних зрушень у суспільно-політичній лексиці і фразеології. Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. 2009. Вип. 45. С. 143–147.

17. [Електронний ресурс]. URL: <https://hansard.parliament.uk/commons/2022-02-24/debates/A76282B2-C1F4-4D00-B5E8-A8A0F2476FBB/Ukraine> (дата звернення: 14.09.2022).

18. Українська мова : енциклопедія: веб-сайт. URL: [https://chtyvo.org.ua/authors/Rusanivskyy\\_VM/Ukrainska\\_mova\\_Entsyklopedi\\_a/](https://chtyvo.org.ua/authors/Rusanivskyy_VM/Ukrainska_mova_Entsyklopedi_a/) (дата звернення: 2.02.2022).

19. Burrige K. Political Correctness: Euphemism with Attitude // *English Today*. 1996. Vol. 12. N 3. P. 42–49.

20. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2000). Civil political discourse in a democracy: The contribution of psychology. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 6(4), 291–317. [https://doi.org/10.1207/S15327949PAC0604\\_01](https://doi.org/10.1207/S15327949PAC0604_01) (дата звернення: 14.09.2022).

21. Kirvalidze N., Samnidze N. (2016) Political discourse as a subject of interdisciplinary studies. *Journal of Teaching and Education*. № 5. P. 161–170. [Електронний ресурс]. URL: [https://www.researchgate.net/publication/319402411\\_POLITICAL\\_DISCOURSE\\_AS\\_A\\_SUBJECT\\_OF\\_INTERDISCIPLINARY\\_STUDIES](https://www.researchgate.net/publication/319402411_POLITICAL_DISCOURSE_AS_A_SUBJECT_OF_INTERDISCIPLINARY_STUDIES) (дата звернення: 14.09.2022).

22. Partridge A. *Usage and Abusage*. N.Y., 1964. 379 p.

23. Rada Roberta. *Tabus und Euphemismen in der deutschen Gegenwartssprache: mit besonderer Berücksichtigung der Eigenschaften von Euphemismen*. Budapest, 2001. 212 s.

24. Rowson H.A. *Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk*. New York, 2002. 324 p.

**Information about the author:**

**Pohorila Anna Ihorivna,**

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

24, Ivan Franko street, Drohobych, Lviv region, 82100, Ukraine